

Tentoonstelling: De schepping van de wetenschap

Met veel plezier nodigen wij je uit voor de persvoorbezigting met lunch en een bezoek aan de tentoonstelling *De schepping van de wetenschap* op **woensdag 21 februari** om **12.15** uur in het auditorium van Museum Catharijneconvent.

Programma persvoorbezigting

12.00: inloop met koffie/thee en lunch

12.15 – 13.00 uur: presentatie door conservator Lieke Wijnia en gastconservator Geertje Dekkers.

13.00 – 14.30: bezoek aan de tentoonstelling

Graag aanmelden voor de persvoorbezigting via: pressoffice@catharijneconvent.nl of via 030- 2313835.

Officiële opening met genodigden

De officiële opening begint om 15.00 uur in de Sint-Catharinakathedraal naast het museum. Hier zijn o.a. staatssecretaris van Cultuur en Media Fleur Gräper-van Koolwijk en Anique de Kruijf (directeur ad interim van Museum Catharijneconvent), Marc de Beyer (directeur van Teylers Museum) en Amito Haarhuis (directeur Rijksmuseum Boerhaave) bij aanwezig. Je bent hiervoor ook van harte uitgenodigd.

Tentoonstelling De schepping van de wetenschap

Tussen religie en wetenschap heeft het altijd geknetterd. De twee hebben innig samengewerkt, maar kunnen ook keihard botsen. En tot op de dag van vandaag hebben ze onverwacht veel met elkaar gemeen. Hoe dit zit? Ontdek het in de fascinerende tentoonstelling *De schepping van de wetenschap* (22 februari t/m 2 juni 2024) in Museum Catharijneconvent. In nauwe samenwerking met Teylers Museum en Rijksmuseum Boerhaave laten we zien dat de geschiedenis van de natuurwetenschappen in West-Europa niet kan worden begrepen zonder kennis over de invloed van het christendom. Dit is de eerste tentoonstelling in Nederland ooit waarin de dynamische relatie tussen religie en wetenschap centraal staat.

Christendom en wetenschap hebben altijd lijnrecht tegenover elkaar gestaan. Dat is een hardnekkig idee, maar hun verhouding ligt historisch gezien anders. In *De schepping van de wetenschap* maak je een reis door de tijd aan de hand van eeuwenoude wetenschappelijke instrumenten, zeldzame manuscripten en hedendaagse kunst. Je wordt uitgenodigd om steeds met een andere blik naar het verleden en heden te kijken. Wist je bijvoorbeeld dat Descartes (1596-1650) – de grondlegger van het rationalisme – een gelovig man was of dat het christendom – veel langer dan vaak wordt gedacht – de belangrijkste inspiratiebron was

voor het doen van wetenschappelijk onderzoek? En hoe zit het tegenwoordig met de relatie tussen religie en wetenschap? Ook dat ontdek je in de tentoonstelling.

Kantelende wereldbeelden

In *De schepping van de wetenschap* staan vier blikrichtingen centraal waarmee de mens naar zichzelf en de wereld kijkt: de blik naar boven (het heelal), de blik naar binnen (het lichaam), de blik naar buiten (de natuur) en de blik naar beneden (de aarde). Steeds wordt de wisselwerking tussen religie en wetenschap onder de loep genomen: waar het ene object laat zien dat het christendom een drijvende kracht was achter het verrichten van onderzoek, wordt het bij een ander object duidelijk dat het christelijk wereldbeeld juist kantelde door nieuw opgedane inzichten.

André Kuipers

In de tentoonstelling zijn bijdragen te horen van o.a. astronaut André Kuipers, topnatuurkundige Heino Falcke, botanisch filosoof Norbert Peters, Trienke van der Spek, hoofdconservator van Teylers Museum en Tim Museum, conservator bij Rijksmuseum Boerhaave.

Topstukken

Bij hoge uitzondering leent Teylers Museum een van hun absolute topstukken uit: de 'Zondvloedmens'. De Zwitser Johann Jacob Scheuchter (1672-1733) wist zeker dat dit de fossiele resten waren van een mens die de zondvloed had meegemaakt. Later bleek het te gaan om een versteende reuzensalamander. Een fantastisch voorbeeld van hoe fossiele vondsten fundamentele vragen opwierpen over de samenhang tussen religie en nieuwe wetenschappelijke inzichten.

Een ander topstuk is de eerste druk van de *Revolutionibus Orbium Coelestium* (1543) van Nicolaus Copernicus (1473-1543) uit de collectie van Tresoar. Deze is voorzien van aantekeningen van de beroemde professor Gemma Frisius (1508-1555). Copernicus ontwikkelde het heliocentrisch wereldbeeld, waarin hij stelde dat de aarde om de zon draait en niet andersom. In dit kader schittert er ook een gigantische Newtoniaanse telescoop in de tentoonstelling (collectie van Rijksmuseum Boerhaave) Het instrument – een vroeg-Nederlandse uitvinding – is verder ontwikkeld door o.a. de Italiaan Galileo Galilei (1564-1642) die voortborduurde op de ideeën van Copernicus. De observaties die met de telescoop werden gedaan leidden tot veel discussie over de interpretatie van bijbelteksten, waarin werd gesuggereerd dat de aarde het middelpunt van alles was.

Hedendaagse kunst

In *De schepping van de wetenschap* is een belangrijke rol weggelegd voor hedendaagse kunst. Zo maakte kunstenares Iris Kensmil (1970) speciaal voor de tentoonstelling een portret van Henrietta Lacks (1920-1951), bij wie voor het eerst cellen werden ontdekt die zich ook buiten het lichaam bleven delen. Deze cellen worden nog altijd wereldwijd gebruikt voor medisch onderzoek. Haar nabestaanden zien de cellen als een heilig voortleven, waarmee Lacks ook na haar overlijden vele goede daden verricht. Kensmil maakte een intrigerend portret, waarmee de cruciale bijdrage wordt gevierd die Lacks met haar cellen aan de moderne wetenschap heeft geleverd. Dit verhaal demonstreert bij uitstek de complexiteit van de relatie tussen wetenschap en religie vandaag de dag.

Uitgebreid lezingen-en activiteitenprogramma

De tentoonstelling heeft een uitgebreid lezingen- en activiteitenprogramma met wetenschappers en andere experts. Zie bijlage voor het programma.

Publicatie

Bij *De schepping van de wetenschap* verschijnt een gelijknamige, rijkgeïllustreerde publicatie, uitgegeven door Waanders en Museum Catharijneconvent. Het boek belicht de veelzijdige relatie tussen het christendom en de bestudering van het heelal, het menselijk lichaam, de natuur en de aarde in West-Europa. De publicatie bevat bijdragen van hoofdconservator Lieke Wijnia (samen met Geertje Dekkers conservator van de tentoonstelling) en tevens samensteller van de publicatie, Norbert Peeters, Thomas Dixon, Arjen Dijkstra, Tim Huisman, Trienke van der Spek, Stuart Mathieson, Jos Gommans, Willem Drees en Marieke Maathuis. De vormgeving is in handen van Frederik de Wal.

..... Einde persbericht.....

Noot voor de redactie, niet ter publicatie: Voor meer informatie kunt u contact opnemen met de afdeling communicatie via pressoffice@catharijneconvent.nl of 030 – 231 38 35. Persafbeeldingen kunt u downloaden via <https://www.catharijneconvent.nl/pers/persafbeeldingen/>

Bijlage lezingen- en activiteitenprogramma bij *De schepping van de wetenschap*

Donderdag 22-02 om 19.00 uur

Museumavond: zoektocht naar de ziel in kunst, wetenschap en religie.

Lezing en paneldiscussie in KNAW Trippenhuis, Amsterdam

Tijdens deze avond wordt er vanuit verschillende invalshoeken gereflecteerd op de ziel. Er wordt ingegaan op zowel de historische opvattingen over de ziel als op meer actuele betekenissen. Is er vanuit de wetenschap iets over het bestaan van de ziel te zeggen? En hoe komt bezieling in de beeldende kunsten tot uiting? Met: Lieke Wijnia (conservator van *De schepping van de wetenschap*), Trienke van der Spek (hoofd wetenschapscollecties van Teylers Museum), Iris Kensmil (kunstenares), Tim Huisman (conservator Rijksmuseum Boerhaave) en Hans van Delden (UMC Utrecht). Moderator Andrea van Pol.

Donderdag 29-02 om 14.00 uur

De wonderlijke perfectie van de schepping

Geertje Dekkers

Wat zat de wereld toch prachtig in elkaar. Dat moest wel het werk van God zijn. Zo redeneerden 'fysicotheologen' die in de achttiende eeuw de natuur onderzochten om nader tot God te komen. Wetenschapshistorica en gastconservator Geertje Dekkers vertelt in deze lezing meer over de werkwijze van de fysicotheologen.

Dinsdag 05-03 om 14.00 uur

Balthasar Bekker en de onttroning van de Duivel

Henk Looijesteijn

In het boek *De Betoverde Wereld* (1691) stelde Balthasar Bekker dat de alom gevreesde Duivel helemaal geen macht had en nam hij ook andere denkbeelden over het bovennatuurlijke op de korrel. Het boek sloeg in als een bom.

Zondag 10-3 om 14.00 uur

De driehoeksverhouding tussen magie, wetenschap en religie

Daan Wegener

Magie is moeilijk te definiëren. In de geschiedenis zijn veel pogingen gedaan. Een constante hierin is dat magie in relatie tot religie en wetenschap werd gedefinieerd. De geschiedenissen van wetenschap, religie en magie zijn op deze wijze met elkaar verbonden. Lezing door Daan Wegener (Universiteit Utrecht).

Donderdag 14-03 om 14.00 uur
Over draken en andere problemen
Hans Mulder

In de zestiende en zeventiende eeuw leefden er draken. Ze stonden immers beschreven in de bijbel. Carolus Linnaeus (1707 – 1778), was een van de eersten die zich openlijk afvroeg of die aanname wel klopte. In deze lezing spreekt Hans Mulder (Universiteit van Amsterdam) over deze en andere dappere pogingen om wetenschappelijke waarnemingen in overeenstemming te brengen met het Woord van God.

Donderdag 21-05 om 14.00 uur
Jeruzalem, Athene & Parijs: geloof, filosofie en de notie van 'wetenschap'
Christoph Lüthy

Het Europese universiteitsstelsel vormde een noodzakelijke voorwaarde voor het ontstaan van de moderne wetenschappen. Maar hoe en waarom is er überhaupt een dergelijk universiteitsstelsel ontstaan? En wat moest er nog verder gebeuren voordat vanuit de scholastiek zoiets als natuurwetenschap kon ontstaan? Hoogleraar geschiedenis van de filosofie en de natuurwetenschappen, Christoph Lüthy gaat hier verder op in.

Donderdag 21-03 om 19.30 uur
Sterrenkijken en geschiedenis op Sonnenborgh – museum en sterrenwacht

Speciaal vanwege *De schepping van de wetenschap* opent de sterrenwacht 's avonds haar deuren op donderdag 21 maart. Met: gastconservator Geertje Dekkers, sterrenkunde expert Rob van den Berg en Tiemen Cocquyt (Rijksmuseum Boerhaave) die je naar de sterren laat kijken via replica's van achttiende-eeuwse telescopen.

Zondag 24-03 om 14.00 uur
Wetenschap en religie
Patrick Loobuyck

Hoe kunnen religie, zingeving en geloof zich verhouden ten aanzien van kennis, rede en wetenschap? In zijn recente boek *Wetenschap & Religie biedt* Patrick Loobuyck een verhelderende kijk op een van de meest fascinerende kwesties die mensen van oudsher heeft beziggehouden. Hij laat u geïnformeerd en vrij nadenken over de relatie tussen religie en wetenschap.

Donderdag 28-3 om 14.00 uur
De verlichte Middeleeuwen: wetenschap en onderwijs in middeleeuws Europa
Mariken Teeuwen

De Middeleeuwen staan bekend als een duistere tijd: een tijd van oorlog, ziekte, bijgeloof en onwetendheid. Voor wetenschap zouden we moeten beginnen in de 16^e en 17^e eeuw, bij de Wetenschappelijke Revolutie. Maar wie de Middeleeuwen beter bestudeert ziet een hele rijke kennissamenleving.

Donderdag 04-04 om 11.00 uur
Fascinatie in beeld
Lieke Wijnia

In *De Schepping van de Wetenschap* zijn niet alleen bijzondere wetenschappelijke instrumenten, manuscripten en kunstwerken van vroeger te zien, maar ook indrukwekkende kunstwerken van nu. In deze lezing laat conservator Lieke Wijnia u zien hoe beeldend

kunstenaars tegenwoordig naar de wereld om zich heen kijken en deze proberen te doorgronden.

Donderdag 11-04 om 14.00 uur

Waar komt wantrouwen in de wetenschap vandaan?

Bastiaan Rutjens

Hoewel het publieke vertrouwen in de wetenschap nog altijd vrij hoog is zien we dat er op bepaalde onderwerpen relatief veel wantrouwen is. Op het moment dat wetenschap ingrijpt in het persoonlijke kan er weerstand ontstaan. Een belangrijke vraag is waar die weerstand vandaan komt. Bastiaan Rutjens van de Universiteit van Amsterdam tracht deze vraag te beantwoorden.

Dinsdag 16-04 om 14.00 uur

Kijken naar insecten in de zeventiende eeuw

Eric Jorink

Met de introductie van de microscoop konden de allerkleinste wezens nauwgezet worden bestudeerd. Dat leidde niet alleen tot opzienbarende ontdekkingen. Het was ook een bron van inspiratie voor nieuwe vormen van artistieke weergave. Hier lag een enorme uitdaging: hoe zo nauwkeurig mogelijk Gods kleinste schepselen weer te geven? Hoe verwondering op te roepen voor de wondwerken van de Heer? Eric Jorink, Teylers-hoogleraar en senior-onderzoeker aan het Huygens ING (KNAW).

Donderdag 25-04 om 14.00 uur

Van de zondvloedmens tot Darwins *missing link*.

Trienke van der Spek

Teylers Museum opende in 1784. Een tijd waarin bodemvondsten werden verklaard vanuit het Bijbelse scheppingsverhaal. In de 19e eeuw groeide de fossielencollectie sterk. Het museum volgde de stormachtige ontwikkelingen van de aardwetenschappen op de voet. Dit leverde soms spanningen op met religieuze overtuigingen. Hiervan zijn sporen terug te vinden in het museum. Lezing door Trienke van der Spek, hoofdconservator en hoofd wetenschappelijke collecties bij Teylers Museum.

Dinsdag 30-04 om 14.00 uur

Het spanningsveld tussen wetenschap en Christendom in kaart gebracht

Floris Cohen

In zijn boek *Het knagende weten* maakt Floris Cohen de verhouding tussen wetenschap en het christendom historisch inzichtelijk door deze op te vatten als een *spanningsveld*. Hierbinnen zijn naar tijd, plaats en persoonlijkheid uiteenlopende visies te onderscheiden. In deze lezing hoort u hoe Kepler, Galilei, Newton Darwin en Einstein tegen het spanningsveld aankeken. Ook vertelt Cohen u meer over enkele algemene trends op dit gebied tussen de vroege 17^e eeuw en vandaag.

Vrijdag 03-05 om 14.00 uur

Wetenschap en geloof in wonderen

Rik Peels

Religies staan bol van wonderverhalen. Miljoenen gelovigen in de wereld nemen deze verhalen serieus of menen zelfs zelf een wonder te hebben meegemaakt. In het seculiere Westen is ons wereldbeeld sterk gekleurd door de wetenschap die wonderen lijkt uit te sluiten. In zijn lezing verkent Rik Peels (Vrije Universiteit) of een modern mens die de wetenschap serieus neemt nog in wonderen kan geloven.

Dinsdag 14-05 om 14.00 uur

Het heliocentrische wereldbeeld in Renaissance Europa en India

Jos Gommans

De wetenschapsgeschiedenis van het Westen hecht grote betekenis aan het revolutionaire inzicht dat niet de zon om de aarde draait, maar juist de aarde om de zon. India omarmden in dezelfde periode eveneens het heliocentrisch wereldbeeld. Hoe verhoudt dit zich tot de gangbare opvatting dat de wieg van het heliocentrische wereldbeeld in Europa staat? Hoogleraar koloniale en wereldgeschiedenis Jos Gommans legt het uit.

Donderdag 23-05 om 14.00 uur

Levenslessen. Of: wat kun je leren van anatomie?

Tim Huisman

Vanaf 1594 bezat de Leidse universiteit een anatomisch theater. De ontleedkundige demonstraties in dit theater waren echter niet alleen bestemd voor medici. Maar wat moet je je voorstellen bij zo'n openbare anatomische les voor zo'n breed publiek? In zijn lezing schetst Tim Huisman, conservator bij Museum Boerhaave, een beeld van de veranderende praktijken in en rond het theater.

Vrijdag 17-05 om 11.00 uur

Rondleiding Botanische Tuinen Utrecht

Het tweede boek der natuur'

De Botanische Tuinen van Utrecht behoren tot de oudste nog bestaande universitaire tuinen van Nederland en zijn opgericht in 1639, drie jaar na de oprichting van de Utrechtse Universiteit. De eerste tuin werd aangelegd als onderwijstuin voor studenten in de medicijnen. In deze rondwandeling door de tuin vertelt Geertje Dekkers je meer over de religieuze inspiratie voor het aanleggen van deze tuin en vertelt de tuinman van de Botanische Tuinen je meer over wat er ook vandaag nog groeit en bloeit.

Zondag 02-06 om 14.00 uur

Goddank voor Darwin. Een fleurige flankaanval op het creationisme

Norbert Peeters

Waar het gaat om religie blijft de positie van Charles Darwins dubbelzinnig. Hoewel het, naar zijn eigen zeggen nooit zijn bedoeling was atheïstisch te schrijven, heeft hij dankzij de nimmer aflatende strijd om het bestaan, moeite om te geloven in een welwillende God. In deze lezing vertelt botanisch filosoof Norbert Peeters over Darwins moeizame relatie tot religie.